

Zdravlje u Međimurskoj županiji**Iz prošlosti Mikrobiološkog laboratorija**

Marina Payerl-Pal
Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

Iz prošlosti Mikrobiološkog laboratorija

Marina Payerl-Pal
Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije

U studenom 2003. godine okupili su se gotovo svi bivši i tadašnji djelatnici Mikrobiološkog laboratorija u Čakovcu kako bi obilježili i proslavili 40 godina postojanja i rada tog laboratorija. Jubilej s kojim su se mogli podičiti malobrojni odjeli u bolnici Čakovec. Tom prigodom voditeljica laboratorija Marina Payerl-Pal, dr.med. obratila se svima prisutnima riječima navedenim u donjem tekstu. Radi se o povijesnom pregledu od osnutka Mikrobiološkog laboratorija te njegova razvoja do 2004. godine obojenim subjektivnim doživljajem autorice teksta.

Izneseni podaci su prikupljeni od djelatnika laboratorija koji su započeli svoj rad usporedo s osnutkom laboratorija ili tijekom rada i iz dostupne sačuvane dokumentacije. Poseban naglasak je stavljen na djelatnike u laboratoriju i njihov značaj u njegovu razvoju.

S obzirom na iznesene povijesne činjenice u tekstu u smislu bilježenja jednog vremena te zapisa o radu Mikrobiološkog laboratorija objavljuje se kako bi ostao sačuvan i za sljedeće generacije, ali bio i izvor podataka za određene potrebe.

Dragi bivši i sadašnji djelatnici laboratorija!

S osobitim zadovoljstvom, pomiješanim s radošću, sjetom i ponosom, danas, u trenutku protjecanja četrdesete godine postojanja, rada i napretka Mikrobiološkog laboratorija pozdravljam sve vas koji ste nekad i danas sudjelovali u tome, ugrađivali se, sazrijevali, napredovali i postajali zauvijek ugrađeni u temelje, ali i cjelokupnu vrijednost ovog laboratorija.

Na samom početku posebno bih pozdravila gđu Mariju Hlebec, suprugu našeg pokojnog šefa, prim. Franje Hlebca, koji je davne 1963.godine, u mjesecu ožujku osnovao Mikrobiološki laboratorij u Čakovcu. Prvotno je laboratorij bio smješten u podrumu stare bolnice- Feštetićeve dvorac, ispod današnje ljekarne.

Slika 1. Mikrobiološki laboratorij u podrumu dvorca Feštetić 1963.g.

Prostor laboratorija tada su sačinjavale tri prostorije: radna, soba šefa, soba za pranje. Dr. Hlebec je kao mladi liječnik, spec.epidemiolog utemeljio ovaj laboratorij u kojem je radio za vrijeme slobodnog vikenda –subotom i nedjeljom. Preko tjedna boravio je u Zagrebu na specijalizaciji iz mikrobiologije. U samom početku uz dr.Hlebca radila je sestra Marcelina Dodoš i spremačica Elizabeta Zadavec-Lizika. Uskoro im se pridružuje Dragica Jelačić, koja u početku dolazi na praksu u laboratorij, ali zavljevši taj posao za stalno se zapošljava 1965.

Slika 2. Prim.dr. Franjo Hlebec kao mladi specijalist u Čakovcu 1964.g.

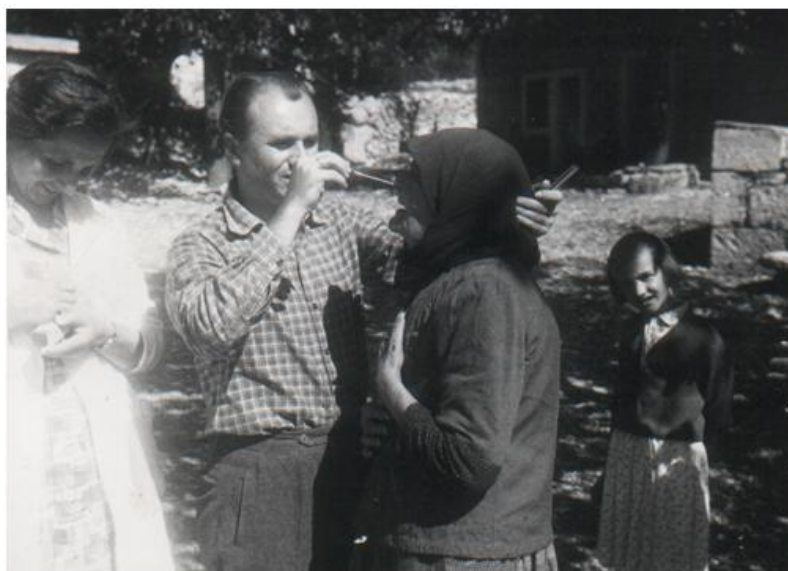
Slika 3. Djelatnice Mikrobiološkog laboratorija 1966.g.
Marija Fegeš, Anica Časni, Marija Lukaček, Dragica Jelačić (stoje s lijeva na desno)
Elizabeta Zadavec (sjedi)

Te iste godine završava se gradnja zgrade 4 u bolničkom krugu u čije se podrumске prostorije seli Mikrobiološki laboratorij, uz RTG djelatnost i Klinički laboratorij.

Slika 4. Mikrobiološki laboratorij u podrumu Paviljona IV do 1975. g.

Prema riječima naše Dragice Jelačić: "Dr.Franjo Hlebec je bio divan čovjek, izvanredan učitelj, koji je uvijek imao mnogo strpljenja da nam sve pokaže, rastumači i objasni."

Slika 5. Prim. dr. Franjo Hlebec na terenu

Ja, kao osoba koja je imala veliku privilegiju upoznati ga, nažalost kratko raditi i učiti uz njega i od njega, mogu reći da je bio izuzetan i s osobinama koje krasi samo rijetke i posebne - života istkanog na temelju pozitivnog i velikodušnog pristupa svemu, a nadasve svome poslu i kolegama. Njegov samozatajan, uporan i beskrajno profesionalno pošten rad su postali blokovi kojima je izdizao i izgradio laboratorij. S vrlo malo razumijevanja onih na vrhu, ali uz podršku, prihvaćanje, poticaj i suradnju svojeg malog kolektiva, uvaženih kolega i stručnjaka, korak po korak i vrlo ustrajno, ali pitomo, dostojno obrazovanog čovjeka, krčio je put u budućnost laboratorija sa željom napretka, poboljšanja kvalitete i razvoja laboratorija. Je li uspio? Današnji dan sigurno jasno odražava njegovu kreativnost, snagu, ustrajnost i ljudskost. Dr. Hlebec gradio je ne samo laboratorij, već i svoju profesionalnu karijeru, usavršavao se, pisao radove i stekao primarijat 1976.g. Iako vrlo teško bolestan, uporno i ustrajno i dalje je radio s istom predanošću. U kolovozu 1991. godine, preko noći, situacija u našem laboratoriju se iz korijena mijenja. Umro je šef dr. Franjo Hlebec. Ta je vijest šokirala i zatekla bez riječi sve djelatnike. Napisane su riječi Gizele Videc, dr.vet.. Nažalost, nije dočekao zasluženu mirovinu. S posla, iz Mikrobiološkog laboratorija, kojeg je tako predano, humano, stručno i čovječno radio zauvijek je otišao. Iako je bio važna osoba, njegova veličina nije bila u važnosti nego u davanju, dobroti, stvaranju, toleranciji i velikodušnosti. Mikrobiološki laboratorij kroz godine polako raste u svakom pogledu. Od početne jezgre ljudi povećava se i obogaćuje s novima: Anicom Časni, Ljubicom Pajtak, Marijom Fegeš, Jelenom Kolar, Marijom Lukaček. Za vrijeme godišnjeg odmora u laboratorij dolazi raditi dr. Nada Šoić-Košić, šefica varaždinskog Mikrobiološkog laboratorija. 1968. u laboratoriju se zapošljavaju Nada Kalšan i Štefica Jambrošić. Dr. Hlebecu obim posla nadilazi njegove mogućnosti i prima se dipl.ing.biologije Ljerka Banić, koja postaje značajna pomoć u radu. 1973.godine odlazi Marija Lukaček u Varaždin i u laboratoriju se zapošljava Milica Puhalaković-Najman, farmaceutski tehničar. 1974. g. u laboratoriju se po prvi puta zapošljava i laboratorijski ing. Branimira Hlebec. Već tada je, prema sjećanjima Dragice, posao razdijeljen u nekoliko segmenata: primanje uzoraka, rad na tuberkulozi, serologija-AST, WR, Latex, Meinicke, VDRL, Widal, Weil-Felix, Paul-Bunnel itd. te bakteriologija-sektori, antibiogrami. Svi tehničari su morali znati raditi sve i rotirali su se svaka 3 mjeseca. 1975.g. laboratorij se, nakon iseljenja RTG odjela u novu bolnicu, preseljava u današnje prostore, gdje ostaje, eto, u istom prostoru i u 3.milenijumu. Iste godine odlazi ing. Banić u Zagreb. Na njeno mjesto se prima Gizela Videc, dr.vet..U laboratoriju se zapošljava i ing. Darinka Golubić, koja, nažalost, za četiri godine umire. 1976. u stalni radni odnos ulazi dr.Martin Lepen, koji i danas dijeli s nama zajedničke dane na poslu. Na poslovima čišćenja i pranja zapošljava se Biserka Habjan koja u laboratoriju ostaje do 1981. Za čistoću laboratorija u to vrijeme naša Dragica kaže: "Moram to naglasiti da se ja ne sjećam kada je laboratorij bio tako čist i uredan kao onda."

Slika 6. Paviljon IV, unutrašnjost Mikrobiološkog laboratorija 2008.g.

1979. u rad laboratorija se uključuje Ljiljana Klemenčić i to neprekidno do 1991. kada prelazi u drugi laboratorij. Za zamjenu tijekom porodijskog dopusta ing. Horvat prima se Dragica Matjačić, koja i nakon završene zamjene ostaje u radnom odnosu sve do 1994. Na mjesto spremačice Biserke Habjan dolazi Francika Posedi, koja tu ostaje do 1991. 1989. spremačica Zdravec odlazi u mirovinu i njezno mjesto popunjava Ana Sečan, koja tu ostaje do umirovljenja 199..... Zbog velikog obima posla 1989. zapošljava se dr. Zdenka Peršić, liječnica iz Našica, koja je vrlo zainteresirana i uz šefa, kakav je bio dr. Hlebec, mnogo je naučila u samo godinu dana. Odlazi u Zagreb na specijalizaciju, gdje i ostaje. Danas radi na HZZJZ kao šef bakteriologije. 31.3.1990. u stalni radni odnos primljena je dr. Marina Payerl-Pal, koja iste godine dobiva i specijalizaciju, a 1993. godine se vraća kao spec.med.mikrobiologije i parasitologije na mjesto šefa laboratorija. U međuvremenu, a nakon smrti pokojnog šefa i mog odlaska u Zagreb, bilježe se vjerojatno najteži dani za laboratorij i sve njegove djelatnike, a posebno v.d. šefa Gizelu Videc, dr.vet. Sama je to ovako opisala: "Bilo je vrijeme godišnjih odmora, mnogo posla s okrnjenom, malobrojnom ekipom, u psihozi postojećeg rata, bez šefa djelatnosti i bez liječnika specijaliste." U to je vrijeme lab. pripada MC Čakovec, čiji je ravnatelj bio dr. Vjekoslav Jazbec. U dogovoru s ravnateljstvom i nakon mnogih, ali nikako i povoljnih opcija sklapa se ugovor o djelu s dr. Nevenkom Makovec, spec.mikrobiolog iz Varaždina o dolasku u laboratorij 2x tjedno po 3 sata. Stručni dio, koji je u to vrijeme pokrivala, bio je očitavanje i mikroskopiranje tuberkuloze te potpisivanje svih nalaza. Situaciju koja slijedi autentično, iskreno i dojmljivo opisala je Videc Gizela u svojim sjećanjima: "Dolazi teška, ratna jesen i zima 1991. sa čestim uzbunama, kada podrumske prostorije Mikrobiološkog laboratorija bivaju određene i kao sklonište za sve djelatnike s viših katova zgrade (HES, stomatologija). Svi smo i zbog toga bili vrlo zabrinuti i tužni, stradavanja ljudi i razaranja u zemlji bila su golema. Bolnica djeluje u ratnim uvjetima". 1992. u laboratorij se prima dr. Suzy Sanjković, koja nakon raspisanog natječaja za specijalizaciju odustaje i odlazi raditi na Psihijatriju. U radni odnos se prima dr. Vesna Vršić-Krištofić koja se odmah i upućuje na specijalizaciju, a s koje se vraća 1998. 1992. laboratorij se je obogatio s novim, vrijednim mikroskopom-Olympus, koji predstavlja ogroman kvalitativan pomak u stručnom radu. Prema zapisima Gizele Videc, dr.vet. u laboratoriju se već od 1991. provodi kompletna i postupna reorganizacija stručnog dijela rada u dogovoru i po sugestijama dr. Payerl-Pal, koja nova saznanja sa specijalističkih obilazaka u zagrebačkim laboratorijima prenosi u našu djelatnost. U svrhu edukacije, nekoliko djelatnika odlazi na 1-2 dana u vodeće mikrobiološke laboratorije u Zagreb te ja svaki od njih zadužen da detaljno izuči jedan segment laboratorijske tehnike: 1. Gizela Videc, Dragica Matjačić-"Sv.Duh"-urinokulture-očitavanje ploča, određivanje broja klica, hemokulture. 2. Dragutin Furdi-HZZJZ-Odjel za parazitologiju-parazitološka obrada stolica 3. Milica Najman-HZZJZ-izrada hranjivih podloga 4. Ljiljana Klemenčić-HZZJZ-mikobakteriološka obrada uzoraka Nikica Sakal, mladi tehničar, koji nakon mog povratka sa spec. radi na «najvrucijoj» stolici (i dandas) -brisevi, na kojoj se odlično snalazi i uz «malu» Dragicu tehničar je koji pretače sve novosti u radu u praksu. Nažalost, on nas relativno brzo napušta. Uvode se nove pretrage, dosadašnje se revidiraju. Na tom istom mjestu dokazivali su se i naravno uspjeli u Drago, Ana, Tanja, Robert, Mirjana, Karmela, Brankica. 1994. u laboratorij se prima mlada liječnica dr. Biserka Poje-Jelenić, koja se također upućuje na specijalizaciju. Na mjesto Dragice Matjačić dolazi Željko Vuk. 1995. Milica Najman daje otkaz, a na njezino mjesto se prima Brankica Igrec. Administrator je Jelena Kolar, koja ustrajno i savjesno radi u laboratoriju od svog dolaska i odlazi u mirovinu. Njen rukopis, pamćenje bolesnika i urednost bili su prepoznatljiv dio mikrobiološkog laboratorija. Zapošljava se još jedan inženjer Nataša Lesar i tehničar Anica Furdi-Kocjan. Zapošljavanje novih stručnih osoba postaje imperativ zbog povećanja opsega pretraga, uvođenja novih, više zahtjeva od strane odjelnih liječnika, ali i liječnika iz primarne zdravstvene zaštite.

Tada najveći problem u radu laboratorija predstavlja vrlo zastarjela oprema, gotovo sva amortizirana i davno otpisana. Aparati u laboratoriju bili su uglavnom iz donacija UNICEF-a poslije Drugog svjetskog rata.

Slika 7. Djelatnici Mikrobiološkog laboratorija 1994.g.

Nakon odlaska dr.Jazbeca u Zagreb, ravnateljem postaje dipl.oec. Stjepan Blagus. U zapisima Gizele Videc iščitavamo da dolazi do velikih financijskih poteškoća u MC Čakovec. Živi se i radi po mjeri sanacionog programa. Mjere štednje su drastične, nabava je ograničena na najmanju mjeru. Zbog problema nelikvidnosti i velikih dugova dobavljačima, ne odobrava se nabava osnovnog materijala za rad. Tjednima i mjesecima se čeka isporuka naručenog preko bolničke ljekarne. Usprkos poteškoćama u radu, a posebno nabavi, uspijevaju se uvesti i nove pretrage-izolacija *Campylobacteria*, izolacija EPECA i titracija, detekcija Rota virusa u stolici, izolacija *H.pylori*, uzgoj anaeroba, TPHA u detekciji luesa i dr. Kонтinuirano se provodi dijagnostika klamidija i mikoplazmi u suradnji s HZZJZ i Imunološkim zavodom u Zagrebu. 1.9.1995. osnovan je Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije, na čije je čelo postavljena Višnja Smilović, dr.med.. U okviru Zavoda popravlja se naš materijalni položaj, tako da znatno lakše nabavljamo potrebne podloge, reagense i testove, nove uređaje, aparate i sl. Među posebno vrijednim aparatima istaknula bih BACTEC-aparat za otkrivanje bakterija u krvi te mini-VIDAS aparat za serologiju i ne samo to već i CO2 inkubator, centrifuge i brojni dugi aparati bez kojih suvremena mikrobiologija nije zamisliva. Najveći problem ostaje prostor, koji ni dandanas nije riješen. To su podrumске prostorije, veličine 250m², bez danjeg svjetla i sa skromnim mogućnostima prozračivanja, a koji ostaje prepreka za daljnje širenje dijagnostičkih pretraga, ali usprkos tome uspijevaju se postići gotovo čudesni rezultati. Nažalost, i prije pune mirovine napušta nas i Gizela nakon niza godina predanog i stručnog rada, koja je na svojim leđima iznijela mnoge teške laboratorijske dane, očekujući u najmanju ruku barem razumijevanje, ako ne i riješenje gorućih problema od odgovornih, u određenim vremenskim periodima laboratorijskog života.

Slika 8. Djelatnici Mikrobiološkog laboratorija 2000.g.

U okviru Zavoda provodi se ekipiranje, odnosno zapošljavaju se novi djelatnici, pa se formiraju radni timovi. Svaki tim čine liječnik spec.mikrobiolog, 1 ing. te 2 tehničara. 1999. u lab. se prima dr.Marijana Zdravec, koja se također upućuje na spec., gdje se još uvijek nalazi. Također se provodi i edukacija tehničara: Ana odlazi na HZZJZ - uvodi se mikrometoda za AST, Drago, Željko i Brankica upoznaju nov način obrade uzoraka na tuberkulozu, Tanja uči novosti u izolaciji *H. pylori* itd. Tehničar Dragutin Furd i upućuje se na dovršetak školovanja za laboratorijskog inženjera, što ubrzo i ostvaruje. I mi liječnici specijalisti redovito se stručno usavršavamo. Pojedina područja rada postaju prepoznatljiva, tako dr.Vršić-Krišofić uz uobičajene dnevne poslove u laboratoriju, više pozornosti posvećuje klamidijama, mikoplazmama, toksoplazmozi. Dr. Poje-Jelenić usmjerena je na poboljšanje dijagnostike crijevnih patogena. Dr.Payerl-Pal posebno se bavi hospitalnim infekcijama, antibioticima, pneumokokima..... Kao laboratorij uključeni smo u brojne stručne skupine i projekte-Odbor za praćenje rezistencije bakterija na antibiotike pri AMZH, WHONET, ESAC projekt, u projekt praćenja bakterijskih izolata iz likvora u brojne vanjske kontrole rada laboratorija-Salm-survy, CDC, NEQAS kontrolu itd. Kao jedna od najvrjednijih novosti u našem laboratoriju, u posljednjih nekoliko godina je uvođenje stručnog, kompjutorskog programa, koji nam omogućuje arhiviranje nalaza, analizu nalaza po različitim kriterijima, preglednost nalaza, jednostavnost, brzinu i točnost. Ovom prilikom posebno bih istakla Damjana, koji je bio ključna osoba tog projekta u laboratoriju, koji je svojim znanjem, vještinom, ali i htijenjem olakšao implementaciju istog u naš laboratorij, a bez kojeg više nitko od nas ne može zamisliti svakodnevni rad. Svakako smatram vrijednim spomenuti radno vrijeme laboratorija, kojim smo dostupni bolesnicima cijeli dan, a najtežim bolesnicima i tijekom vikenda i praznika. Danas laboratorij broji 3 liječnika spec., 1 specijalizanta, 1 liječnika, 4 inženjera, 9 tehničara i 4 spremačice. Svi zajedno sačinjavamo tim koji zajedničkim, složnim i stručnim radom ostvaruje dobre i kvalitetne rezultate. Rad bilo kojeg člana tima, prema tome rad Branke, Ane, Nataše, Mirjane, Drageca, Željka, Tanje, Andreja, Karmele, Roberta, Brankice, Damjana, Dejana, Zdenke, Tamare, dr.Lepena, dr.Poje-Jelenić, dr.Vršić-Krišofić, dr.Zdravec, dr.Payerl-Pal, Marije, Jože, Suze odgovoran je, važan je i vrijedan za krajnji ishod i rezultat našeg rada. Pok. prim. Hlebec prije mog odlaska na spec. u Zagreb rekao mi je: »Učite, upijajte, prenosite i uvodite sve novosti koje mogu poboljšati kvalitetu i

vrijednost ovog laboratorija. Ruke su Vam otvorene.» Sigurna sam da smo zajedničkim radom ostvarili tu njegovu želju. Zahvaljujem se, kao šefica lab., svima Vama, kolegama i kolegicama na svesrdnoj podršci, ustrajnom radu, a sa zajedničkim imperativom da pomognemo bolesnima. Zahvaljujem vam se što ste svojim dolaskom to i potvrdili. Nikada se ništa veliko nije postiglo bez oduševljenja. Oduševljen mikrobiologijom, izgradnjom lab. i svojim kolegama bio je dr. Hlebec, a mi nastavljamo vođeni emocijama i oslobađamo svoje najkreativnije snage. Kada volite posao i imate stav da to što činite činite i u ime drugih, vaš život i rad poprimaju osobito značenje i duboku važnost. Takvi smo upravo mi, koji svojim darom i nesebičnim radom služimo drugima. Ponosni smo na ozračje našeg laboratorija. I na nas same. Hvala. Želim vam ugodnu i lijepu večer.

Slika 9. Bivši i sadašnji djelatnici Mikrobiološkog laboratorija na proslavi 40. godišnjice (2003.g.)

Čakovec, 28.11.2003.

Marina Payerl-Pal, dr.med.

PS. Posebna zahvalnost gđi. Hlebec, ing.Branki, Dragici Jelačić, Gizeli Videc, dr.vet